

การส่งเสริมธรรมาภิบาลในสหกรณ์

ธรรมาภิบาลได้มีการนำมาใช้อย่างแพร่หลายในช่วงระยะ 10 กว่าปี ที่ผ่านมา เนื่องจากหลักธรรมาภิบาลได้เข้ามาช่วยยกมาตรฐานการทำงานของนักบริหาร นักวิชาชีพ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนให้สูงขึ้น เพื่อก่อให้เกิดการบริหารงานที่ดี คณะรัฐมนตรีจึงได้ให้ความเห็นชอบแผนแม่บทเพื่อปฏิรูประบบราชการ (พ.ศ. 2540 – 2544) และให้กำหนดเป็นวาระแห่งชาติในการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2542 หลักสำคัญในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี หรือ “ธรรมาภิบาล” (Good Governace) เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคี และร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วมอันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

กรมส่งเสริมสหกรณ์ ได้กำหนดแผนการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมสหกรณ์ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๖ การส่งเสริมธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารองค์กร ตามแผนพัฒนาการสหกรณ์ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๘) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ การสร้างความเข้มแข็งให้แก่สหกรณ์ มิติการพัฒนาองค์กร ที่มุ่งเน้นให้บุคลากรสหกรณ์มีความซื่อสัตย์ สุจริต ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความมั่นคงและเข้มแข็งสามารถเป็นที่พึ่งของสมาชิกได้อย่างยั่งยืน ซึ่งนโยบายการพัฒนาแบบบูรณาการของกรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นการพัฒนาสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานส่งเสริมให้มีระบบการควบคุมภายในอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมระบบธรรมาภิบาลในสหกรณ์ รวมถึงเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการ

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเลย ได้มีการส่งเสริมให้สหกรณ์ในจังหวัดนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานสหกรณ์ ให้ครบทั้ง 6 หมวด (ของเดิม) คือ หมวดนิติธรรม หมวดคุณธรรม หมวดความโปร่งใส หมวดการมีส่วนร่วม หมวดความรับผิดชอบ และหมวดความคุ้มค่า ซึ่งกรมส่งเสริมสหกรณ์ มีคู่มือการใช้หลักธรรมาภิบาลในการส่งเสริมสหกรณ์ และยังสามารถใช้เป็นคู่มือในการแนะนำ ส่งเสริมสหกรณ์ได้ตลอดมา ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล

สำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อปี พ.ศ. 2542 โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบวาระแห่งชาติสำหรับการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี โดยกำหนดเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ขึ้นระเบียบนี้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2542 โดยทุกส่วนราชการต้องถือปฏิบัติและรายงานผลการปฏิบัติต่อ

คณะรัฐมนตรีและรัฐสภา ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีได้ระบุถึงองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล ตามความหมายของหลักธรรมาภิบาลดังกล่าวข้างต้น ถือว่าเป็นแนวทางในการจัดระเบียบเพื่อให้สังคมของประเทศทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชนและภาคประชาชน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และตั้งอยู่ใน ความถูกต้องเป็นธรรม ตามหลักพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลมี 6 ประการ ดังนี้

1. หลักนิติธรรม หมายถึง การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยถือว่าการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจ หรืออำนาจของ ตัวบุคคล จะต้องคำนึงถึงความ เป็นธรรม และความยุติธรรม รวมทั้งมีความรัดกุมและ รวดเร็วด้วย

2. หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้อง ดีงาม การส่งเสริม ให้นำบุคลากร พัฒนาตนเอง ไปพร้อมกัน เพื่อให้บุคลากรมีความซื่อสัตย์ จริใจ ชยัน อดทน มีระเบียบ วินัย ประกอบอาชีพสุจริต เป็นนิสัย ประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส หมายถึง ความโปร่งใส พอเทียบได้ว่ามีความหมาย ตรงข้าม หรือ เกือบตรงข้าม กับการทุจริต คอร์รัปชัน โดยที่เรื่องทุจริต คอร์รัปชัน ให้มี ความหมายในเชิงลบ และความน่าสะพรึงกลัวแฝงอยู่ ความโปร่งใสเป็นคำศัพท์ที่ให้แง่บวกในเชิงบวก และให้ความสนใจในเชิง สงบสุข ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ได้สะดวกและเข้าใจง่าย และมีกระบวนการให้ประชาชน ตรวจสอบความถูกต้องอย่างชัดเจนในการนี้ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานให้มีความ โปร่งใส ขออัญเชิญพระราชกระแสรับสั่งในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ที่ใต้ทรงมีพระราชกระแสรับสั่ง ได้แก่ ผู้ที่มีความสุจริต และบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ยอมทำ ประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มากแต่ไม่มีความสุจริตไม่มีความบริสุทธิ์ใจ

4. หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การให้โอกาสให้บุคลากรหรือผู้มี ส่วนเกี่ยวข้องเข้ามา มีส่วนร่วมทางการบริหารจัดการเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น เป็นคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และหรือ คณะทำงาน โดยให้ข้อมูล ความคิดเห็น แนะนำ ปรีกษา ร่วมวางแผนและ ร่วมปฏิบัติ

5. หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักในสิทธิและหน้าที่ ความสำนึกใน ความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาการบริหารจัดการ การกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา และ เคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง รวมทั้งความกล้าที่จะยอมรับผลดีและผลเสียจากกระทำของตนเอง

6. หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยรณรงค์ให้บุคลากรมีความประหยัด ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า และ รักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

ธรรมาภิบาลในสหกรณ์

ธรรมาภิบาล หรือ Good Governance หรือ การกำกับดูแลกิจการที่ดี หมายถึง การบริหารจัดการบ้านเมือง สังคม องค์กร สถาบัน หรือธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty) ความเปิดเผยโปร่งใส (Transparency) ความรับผิดชอบและรับรองที่ตรวจสอบได้ (Accountability) ความชอบธรรม ยุติธรรม (Fairness) ความมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ (Quality and Efficiency) และการมีมาตรฐาน คุณธรรม จริยธรรม เป็นการทั่วไป (General Ethical and Moral Standard) เป็นหลักที่มีคุณค่าและสำคัญมาก จึงควรที่จะนำมาปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ธุรกิจ สังคม สาธารณสุข การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เพื่อนำพาให้สังคมไทย ธุรกิจไทย โดยรวมมีความเข้มแข็งมั่นคงและเจริญก้าวหน้า สำหรับธุรกิจนั้น หลักธรรมาภิบาลคือ หัวใจในการดำเนินธุรกิจที่มีผลต่อทุกฝ่ายให้ได้รับผลประโยชน์ที่ยุติธรรม ตั้งแต่ตัวผู้บริหาร ผู้ถือหุ้น เจ้าหน้าที่สหกรณ์ ลูกค้า รวมถึงสังคมและประเทศชาติ

ดังนั้น เมื่อสหกรณ์เป็นธุรกิจรูปแบบหนึ่ง ธรรมาภิบาลในสหกรณ์ หมายถึง การบริหารกิจการของสหกรณ์ให้เป็นไปอย่างซื่อสัตย์ โปร่งใส มีความรับผิดชอบ สร้างการมีส่วนร่วม และมีการใช้กระบวนการบริหารจัดการ เพื่อให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล คู่ค้า และโดยประหยัด เป็นผลให้เกิดประโยชน์สูงสุด แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม เพื่อให้สหกรณ์สามารถดำเนินงานประสบความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมั่นคง ส่งผลให้สหกรณ์เป็นที่เชื่อถือและยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

การสร้างธรรมาภิบาลในสหกรณ์

การบริหารจัดการสหกรณ์ที่ดีมีธรรมาภิบาลนั้น สหกรณ์เองจะต้องสร้างความสมดุล โดยการเชื่อม องค์กรประกอบ 3 ด้านภายในสหกรณ์เข้าด้วยกัน คือ ด้านสมาชิกผู้ให้บริการ ด้านการจัดการธุรกิจ และด้านการบริหารงานสหกรณ์ ให้ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีความมั่นคง โดยส่งเสริมให้ทั้ง 3 องค์กรประกอบยืนอยู่บน พื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการ คือ

1. หลักนิติธรรม สหกรณ์จะต้อง มีการกำหนด ทบทวน ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ รวมถึงการขอแก้ไข เพิ่มเติมปรับปรุง กฎหมายสหกรณ์ ที่ต้องถือปฏิบัติ ให้ ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของ บรรดาสมาชิก และสมาชิกมีความยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตาม กฎกติกาเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นกฎกติกา และกฎหมายที่ใช้ปฏิบัติร่วมกันโดยปราศจากการทำตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และไม่เปิดโอกาสให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดใช้อำนาจเพียงฝ่ายเดียว

2. หลักคุณธรรม สหกรณ์จะต้องดำเนินการโดยการยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดย

รณรงค์ให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้เสียซึ่งได้แก่สมาชิก คณะกรรมการดำเนินการ พนักงานฝ่ายจัดการ และผู้ตรวจสอบกิจการสหกรณ์ ยึดถือคุณธรรมสหกรณ์ในการปฏิบัติงานในหน้าที่เป็นตัวอย่าง ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน มีระเบียบวินัย มีความจริงใจและสุจริต จนเป็นนิสัย

3. หลักความโปร่งใส เป็นหลักการที่ใช้ในการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในสหกรณ์ สหกรณ์จะต้องปรับปรุงกลไกการทำงานให้มีความโปร่งใส เปิดเผย โดยเฉพาะการรายงาน ข้อมูลทางการเงินและบัญชีที่ละเอียดถี่ถ้วนถูกต้องเป็นจริงให้สมาชิกทราบ จัดให้คณะผู้ตรวจการสอบ กิจการ สหกรณ์ ที่มีอิสระในการตรวจสอบความถูกต้องชัดเจน ได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้สหกรณ์จะต้อง ถือปฏิบัติ ตามหลักการสหกรณ์ ที่ 5 การให้การศึกษา การฝึกอบรม และข่าวสาร อย่างจริงจัง สหกรณ์ ต้องให้การศึกษอบรมและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เปิดช่องทางให้สมาชิก เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและรวดเร็ว

4. หลักการมีส่วนร่วม สหกรณ์จะต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม ดังที่ได้กำหนดหลักปฏิบัติไว้ ในหลักการสหกรณ์ที่ 3 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกสหกรณ์มี ส่วนรับรู้ และเสนอข้อคิดเห็นในการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญ ๆ ของสหกรณ์ โดยเฉพาะเรื่องการทำธุรกิจของสหกรณ์ จะต้องส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลที่เกิดจากการปฏิบัติและร่วมกันแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสหกรณ์

5. หลักความรับผิดชอบ ทุกฝ่ายในสหกรณ์จะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันในกิจการทั้งปวง ของ สหกรณ์ที่ได้ร่วมมือกันทั้งทางกาย วาจาและใจ หลักการที่ 2 การควบคุมโดยสมาชิก จะละเอียดไม่ ได้เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบการทำงานของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายจัดการธุรกิจ หรือฝ่ายบริหาร โดยคณะกรรมการดำเนินการ จะต้องถูกควบคุมและรับผิดชอบโดยสมาชิก และเนื่องจาก สหกรณ์มีการปกครองตนเองและความเป็นอิสระ ตามหลักการสหกรณ์ที่ 4 คนในขบวนการสหกรณ์จะต้อง มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และรับผิดชอบต่อสังคมด้วย ตามค่านิยมสหกรณ์ และหลักการสหกรณ์ที่ 7 ความเอาใจใส่ต่อชุมชน สหกรณ์ต้องตระหนักถึงภาระหน้าที่และความรับผิดชอบต่อที่มีต่อชุมชนที่สหกรณ์นั้น ๆ ตั้งอยู่ การทำธุรกิจที่ไม่ทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ไม่เอาเปรียบชุมชน แบ่งปันส่วนเกินที่ได้จากการทำธุรกิจ เพื่อสาธารณประโยชน์ให้ชุมชนที่สหกรณ์ตั้งอยู่

6. หลักความคุ้มค่า การบริหารจัดการสหกรณ์ต้องคำนึงถึงทุนที่มีในสหกรณ์ทั้งส่วนที่เป็น เงินทุน ทุนทางทรัพย์สิน และทุนทางปัญญาหรือทุนมนุษย์ สหกรณ์จะต้องทำให้เกิดประโยชน์แก่บรรดา สมาชิกโดย ส่วนรวมอย่างเป็นธรรม เน้นความประหยัด ใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า จัดหาสินค้าและบริการจำเป็นและมีคุณภาพ มาขายในราคาพอคุ้มทุน ไม่แสวงหากำไร แต่ทำเพื่อประโยชน์ของสมาชิก โดย ส่วนรวมไม่เน้นกำไร แต่ต้องชนะใจสมาชิก

การใช้หลักธรรมาภิบาลทำให้องค์กรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานได้ อีกทั้งยังเป็นกลไกในการควบคุมติดตาม และตรวจสอบ โดยมีประชาชน หรือองค์กรภายนอกมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่การบริหารองค์กร เพราะการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในองค์กรเป็นการสร้างสำนึกที่ดีในการบริหารงาน และการทำงานในองค์กร และจัดระบบที่สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามสำนึกที่ดีไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพไม่สิ้นเปลือง การติดตามการทุจริต ความโปร่งใส โดยคำนึงถึงผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะได้รับผลกระทบ เนื่องจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐนั้นจะเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง จึงจำเป็นต้องใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กร